

ACP931D
R

**PENGENDALIAN KATA GANDA DALAM KAMUS DEWAN
DAN KAMUS BESAR BAHASA INDONESIA:
SUATU KAJIAN PERBANDINGAN**

IBRAHIM BIN AHMAD

Perpustakaan Universiti Malaya

A509556921

**DISERTASI INI DIKEMUKAKAN KEPADA
UNIVERSITI MALAYA
UNTUK MEMENUHI SYARAT-SYARAT
IJAZAH SARJANA PENGAJIAN BAHASA MODEN**

2000

PENGAKUAN

Saya mengaku bahawa karya ini adalah hasil kerja saya kecuali rujukan dan ringkasannya yang tiap-tiap satunya telah saya jelaskan sumbernya.

OGOS 2000

IBRAHIM BIN AHMAD

NO. METRIK:TGA 98029

PENGHARGAAN

Saya ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada beberapa pihak tertentu yang telah memberikan sumbangan mereka dalam proses menyiapkan disertasi ini.

Pertamanya saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada penyelia disertasi saya, Dr. Asha Doshi, Timbalan Dekan Fakulti Bahasa dan Linguistik Universiti Malaya yang banyak memberi panduan dan tunjuk ajar sepanjang penulisan disertasi ini. Tanpa bantuan beliau amat sukar bagi saya menyempurnakan penulisan disertasi ini, terutama dari segi memantapkan fakta dan memperkemas bahasa.

Setinggi-tinggi penghargaan ditujukan kepada Dr. Awang Sariyan, Pengarah Jabatan Bahasa, Dewan Bahasa Pustaka yang banyak membantu saya memilih beberapa tajuk yang sesuai sebagai tajuk disertasi. Ribuan terima kasih juga ditujukan kepada teman-teman di Dewan Bahasa dan Pustaka, terutama saudara Shariffulizan Malik yang banyak membantu dari segi mendapatkan maklumat data korpus dari Pangkalan Data Korpus DBP serta saudara Salleh Johari kerana sudi memberi beberapa bahan penting untuk penulisan disertasi ini.

Tidak ketinggalan juga kepada kumpulan penyusun Kamus Tiga Negara (1994-1998) dari DBP Brunei Darussalam, Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Indonesia, serta rakan sekerja Encik Md. Nor Abdul Ghani yang mewakili DBP Kuala Lumpur yang banyak memberi input penting dari aspek morfologi antara kamus ekabahasa **KD** dengan **KBBI** sehingga mendorong saya memilih aspek kata ganda sebagai teras kajian untuk disertasi ini.

Terima kasih juga kepada Dewan Bahasa dan Pustaka yang telah menawarkan cuti belajar sepenuh masa, biasiswa serta beberapa kemudahan lain kepada saya agar impian saya memperoleh sarjana dalam bidang Pengajian Bahasa Moden menjadi kenyataan.

Akhir sekali saya sungguh terhutang budi kepada isteri saya Puan Melati Mohd. Ali yang banyak memberi sokongan moral sewaktu saya memerlukannya. Begitu juga anak-anak saya Muhammad Syahmi, Diyana Amirah, Muhammah Helmi, dan Muhammad Hazmi Arif yang begitu memahami dan sabar menghadapi kerentah kesibukan saya sepanjang penulisan disertasi ini. Jutaan terima kasih juga ditujukan kepada kedua-dua ibu bapa saya yang tidak putus-putus mendoakan kejayaan saya.

IBRAHIM BIN AHMAD

OGOS 2000

ABSTRAK

Kajian yang menggunakan pendekatan deskriptif perbandingan ini bertujuan untuk mencari titik persamaan dan perbezaan pengendalian kata ganda antara **KD** dengan **KBBI**. Kajian secara interteks ini memilih **KD** dan **KBBI** atas dasar peranannya sebagai sebuah kamus ekabahasa berwibawa yang menjadi pegangan dan rujukan utama dari aspek kebahasaan dan kosa kata. Kajian ini memberi fokus kepada dua aspek penting iaitu status masukan dan pemerian makna. Status masukan meliputi taraf kata ganda dalam kamus sama ada bersifat lema, prakategori, sublema, rangkai kata, variasi, polisemi, dan rujuk silang. Ini termasuklah pola setara dan tidak setara yang wujud dalam kata dan ierbitan kata yang mengalami penggandaan serta pengertian longgar tentang status kata ganda yang dikacaukan sebagai gabungan kata atau kata majmuk dalam kamus. Pemerian makna pula mencakup butir-butir semantik yang melatari kata ganda tersebut sama ada membawa makna leksikal atau makna nahan. Aspek pemerian makna ini menampilkan beberapa keunikan, terutamanya untuk kata ganda yang berasosiasi dan berkorelasi maknanya yang jelas berbeza daripada dapatan data korpus. Dengan memanfaatkan beberapa teori linguistik dan sumber korpus, kajian ini berjaya menampilkan beberapa dapatan yang mencetuskan ketidakseragaman dan kerancuan dalam kedua-dua buah kamus tersebut. Beberapa cadangan telah diajukan dan semua ini mengacu kepada usaha memberi input penting kepada dunia leksikografi BM/BI dan sekali gus memantapkan kegiatan kodifikasi bahasa, terutamanya dalam rangka kerja menobatkan kamus ekabahasa BM/BI di pentas dunia.

ABSTRACT

This descriptive comparative study is to find out the similarities and differences in the use of reduplication forms in **KD** and **KBBI**. The intertext approach in this study chooses **KD** and **KBBI** as they are regarded as the most authoritative and renowned monolingual dictionaries which becomes a main source of references for vocabulary and linguistic inputs. This study is focused on two major aspects, namely the entry status and the meaning description. The entry status deals with the status of the reduplication forms in the dictionary either as a lemma, sublemma, pracategorial form, phrase, variant, polysemy, or cross-reference. This also includes the parallel and non parallel forms which occurs in the headword and their derived forms, and loosely interpretation about the reduplication forms in the entry which is treated as a compound words. The meaning description deals with the semantic aspect of the reduplication forms to show whether they bear the lexical meanings or grammatical meanings. The meaning description reveals certain unique senses, particularly certain reduplication forms which are associated and correleted in meanings that are different from the corpus. Based on various linguictic theories and corpus sources, this study tries to highlight certain issues that create some of the irregularities and dissimilarities encompassing the entry status and meaning description. Hence, certain suggestions have been put forward so as to give some important and valuable inputs to the development of BM/BI lexicographic world, and at the same time to strengthen the language codification, particularly in elevating BM/BI monolingual dictionaries to the world class.

KANDUNGAN

PERKARA	HALAMAN
Halaman Judul	i
Pengakuan.....	ii
Penghargaan.....	iii
Abstrak.....	v
Abstract.....	vi
Kandungan.....	vii
Senarai Carta.....	xii
Singkatan.....	xv

BAB SATU

PENDAHULUAN

1.0	Latar Belakang Kajian.....	1
1.1	Beberapa Perbezaan dalam Perkamusn Melayu/Indonesia.....	3
1.1.1	Sebutan.....	4
1.1.1.1	Kata Masukan Yang Sebutannya Menyimpang Daripada Ejaan Visual	4
1.1.1.2	Kata Masukan Yang Mempunyai Variasi Sebutan....	5
1.1.2	Ejaan.....	5
1.1.3	Aspek Pengimbuhan.....	7
1.1.3.1	Kata Yang Berekasuku Yang Menerima Imbuhan <i>meN-</i>	8
1.1.3.2	Kata Pinjaman Yang Bergugus Konsonan Apabila Mengalami Pengimbuhan.....	8
1.1.3.3	Awalan <i>memper-, diper-, terper-, dan terpel-</i>	9
1.1.4	Aspek Penggandaan.....	10

1.1.4.1 Kata Ganda Berentak Yang Mempunyai Makna Pelbagai Jenis.....	10
1.1.4.2 Kata Ganda Berentak Yang Mempunyai Makna Superlatif.....	10
1.1.5 Aspek Pemajukan.....	11
1.1.6 Pemerian Makna.....	12
1.1.7 Homonimi Dan Polisemi.....	14
1.2 Strategi Dan Langkah.....	14
1.3 Pernyataan Masalah.....	17
1.4 Objektif Kajian.....	18
1.5 Kepentingan Kajian.....	19
1.6 Skop Kajian.....	20
1.7 Batasan Kajian.....	21
1.8 Takrifan Operasional.....	22
1.8.1 Pengendalian.....	22
1.8.2 Kata Ganda.....	23
1.8.3 Kamus.....	23
1.8.4 Kajian Perbandingan.....	24
1.8.5 Rumusan Takrifan Operasional.....	24

BAB KEDUA KERANGKA TEORITIS KAJIAN

2.0 Pendahuluan.....	26
2.1 Maklumat Morfologi Dalam Kamus.....	28
2.1.1 Jenis-Jenis Morfem.....	29
2.1.2 Bentuk Turunan Kata Dalam Kamus.....	33
2.2 Penulisan Kata Ganda Dalam Karya Linguistik Melayu/Indonesia.....	36
2.2.1 Konsep Kata Ganda.....	37
2.2.2 Ciri-Ciri Kata Ganda.....	37
2.2.3 Bentuk Kata Ganda.....	38
2.2.4 Makna Kata Ganda.....	50
2.3 Pengendalian Kata Ganda Dalam Karya Leksikografi Melayu/Indonesia...	57

BAB KETIGA**METODOLOGI**

3.0	Pendahuluan.....	70
3.1	Reka Bentuk Kajian.....	71
3.1.1	Bentuk, Fungsi, Dan Makna Kata Ganda.....	74
3.1.1.1	Kata Ganda Penuh/Kata Ulang Dwilingga.....	75
3.1.1.2	Kata Ganda Semu.....	75
3.1.1.3	Kata Ganda Separa/Kata Ulang Dwipurwa.....	76
3.1.1.4	Kata Ganda Berentak/Kata Ulang Dwilingga Salin Swara.	77
3.1.1.5	Kata Ganda Berimbuhan.....	78
3.1.1.5.1	Awalan.....	79
3.1.1.5.2	Kata Ganda Regresif.....	80
3.1.1.5.3	Akhiran.....	80
3.1.1.5.4	Apitan.....	81
3.1.1.5.5	Sisipan.....	82
3.1.1.5.6	Suku Kata Akhir.....	82
3.1.1.5.7	Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	83
3.1.2	Pola Pengendalian Kata Ganda Dalam Kamus.....	83
3.2	Tatacara Kajian.....	86
3.2.1	Kajian Kepustakaan.....	87
3.2.2	Pengumpulan Data.....	87
3.2.3	Pemilihan Data Yang Terkumpul.....	88
3.2.4	Klasifikasi Data Yang Telah Dipilih.....	89
3.2.5	Analisis Perbandingan.....	89
3.2.6	Rumusan Hasil Kajian.....	91

BAB KEEMPAT**ANALISIS DAN DAPATAN KAJIAN**

4.0	Pendahuluan.....	92
4.1	Sistem Turunan Kata Dalam KD dan KBBI	94
4.2	Pola Pengendalian Kata Ganda Penuh Dalam KD dan KBBI	96
4.2.1	Status Masukan.....	98
4.2.2	Pemerian Makna.....	99
4.3	Pola Pengendalian Kata Ganda Semu Dalam KD dan KBBI	100
4.3.1	Status Masukan.....	102
4.3.2	Pemerian Makna.....	105

4.4	Pola Pengendalian Kata Ganda Separa Dalam KD dan KBBI	108
4.4.1	Status Masukan.....	109
4.4.2	Pemerian Makna.....	112
4.5	Pola Pengendalian Kata Ganda Berentak Dalam KD dan KBBI	115
4.5.1	Status Masukan.....	118
4.5.2	Pemerian Makna.....	120
4.6	Pola Pengendalian Kata Ganda Berentak Yang Menjana Kata Terbitan....	124
4.6.1	Status Masukan.....	125
4.6.2	Pemerian Makna.....	126
4.7	Pola Pengendalian Kata Ganda Berimbuhan Dalam KD dan KBBI	126
4.7.1	Awalan.....	126
4.7.1.1	Status Masukan.....	128
4.7.1.2	Pemerian Makna.....	130
4.7.2	Kata Ganda Regresif.....	132
4.7.2.1	Status Masukan.....	132
4.7.2.2	Pemerian Makna.....	133
4.7.3	Akhiran.....	133
4.7.3.1	Status Masukan.....	134
4.7.3.2	Pemerian Makna.....	134
4.7.4	Apitan.....	134
4.7.4.1	Status Masukan.....	137
4.7.4.2	Pemerian Makna.....	139
4.7.5	Sisipan.....	141
4.7.5.1	Status Masukan.....	142
4.7.5.2	Pemerian Makna.....	144
4.7.6	Suku Kata Akhir.....	144
4.7.6.1	Status Masukan.....	144
4.7.6.2	Pemerian Makna.....	145
4.7.7	Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	146
4.7.7.1	Status Masukan.....	146
4.7.7.2	Pemerian Makna.....	148

BAB KELIMA

RUMUSAN DAN SARANAN

5.0	Pendahuluan.....	149
5.1	Rumusan.....	151
5.1.1	Kata Ganda Penuh.....	152
5.1.2	Kata Ganda Semu.....	152

5.1.3 Kata Ganda Separa.....	153
5.1.4 Kata Ganda Berentak.....	153
5.1.5 Kata Ganda Berimbuhan.....	154
5.1.5.1 Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	155
5.2 Saran.....	156
5.2.1 Kata Ganda Penuh.....	156
5.2.2 Kata Ganda Semu.....	156
5.2.3 Kata Ganda Separa.....	157
5.2.4 Kata Ganda Berentak.....	159
5.2.5 Kata Ganda Berimbuhan.....	161
5.2.5.1 Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	163
BIBLIOGRAFI.....	166

LAMPIRAN A Jumlah Kata Dalam Pangkalan Data Korpus DBP

LAMPIRAN B Baris Konkordans Untuk Kata Ganda Separa
 dan Kata Gand \ddot{a} Semu

SENARAI CARTA

CARTA 2.0	Jenis-Jenis Morfem.....	29
CARTA 2.1	Turunan Kata Daripada Bentuk Gandaan.....	35
CARTA 2.2	Status Kata Ganda dalam Kamus Wilkinson.....	61
CARTA 2.3	Status Kata Ganda dalam Kamus Winstedt.....	63
CARTA 2.4	Status Kata Ganda dalam Kamus Poerwadaminta.....	66
CARTA 2.5	Status Kata Ganda dalam Kamus Badudu-Zain.....	68
CARTA 3.0	Fungsi dan Makna Kata Ganda Penuh.....	75
CARTA 3.1	Fungsi dan Makna Kata Ganda Semu.....	76
CARTA 3.2	Fungsi dan Makna Kata Ganda Separa.....	77
CARTA 3.3	Fungsi dan Makna Kata Ganda Berentak.....	78
CARTA 3.4	Fungsi dan Makna Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Awalan.....	79
CARTA 3.5	Fungsi dan Makna Kata Ganda Berimbuhan yang Berfungsi Sebagai Kata Ganda Regresif.....	80
CARTA 3.6	Fungsi dan Makna Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Akhiran.....	80
CARTA 3.7	Fungsi dan Makna Kata Berimbuhan yang Berunsur Apitan.....	81
CARTA 3.8	Fungsi dan Makna Kata Berimbuhan yang Berunsur Sisipan.....	82
CARTA 3.9	Fungsi dan Makna Kata Berimbuhan yang Berunsur Suku Kata Akhir.....	82

CARTA 3.10	Fungsi dan Makna Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	83
CARTA 3.11	Status Kata Ganda dalam KD dan KBBI	86
CARTA 4.0	Status Kata Ganda Penuh dalam KD dan KBBI	97
CARTA 4.1	Status Kata Ganda Semu dalam KD dan KBBI	101
CARTA 4.2	Pemerian Kata Ganda Semu dalam KD dan KBBI	107
CARTA 4.3	Status Kata Ganda Separa dalam KD dan KBBI	109
CARTA 4.4	Jumlah Kata Ganda Separa dalam KD dan KBBI	110
CARTA 4.5	Pemerian Makna Kata Ganda Separa dalam KD dan KBBI	113
CARTA 4.6	Status Kata Ganda Berentak dalam KD dan KBBI	117
CARTA 4.7	Pemerian Makna Kata Ganda Berentak dalam KD dan KBBI	122
CARTA 4.8	Status Kata Ganda Berentak yang Menjana Kata Terbitan dalam KD dan KBBI	124
CARTA 4.9	Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Awalan....	128
CARTA 4.10	Pemerian Makna Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Awalan.....	131
CARTA 4.11	Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berfungsi Sebagai Kata Ganda Regresif.....	132
CARTA 4.12	Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Akhiran.....	134
CARTA 4.13	Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Apitan.....	137
CARTA 4.14	Pemerian Makna Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Apitan.....	140

CARTA 4.15 Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Sisipan.....	141
CARTA 4.16 Status Kata Ganda Berimbuhan yang Berunsur Suku Kata Akhir.....	144
CARTA 4.17 Status Kata Ganda Separa Berimbuhan.....	146
CARTA 5.0 Baris Konkordans Kata Ganda Separa.....	158

SINGKATAN

BM	Bahasa Melayu
BI	Bahasa Indonesia
DBP	Dewan Bahasa dan Pustaka
KBBI	Kamus Besar Bahasa Indonesia
KD	Kamus Dewan
lem.	Lema
poli.	Polisemi
prak.	Prakategori
r.kt	Rangkai Kata
r.s	Rujuk Silang
subl.	Sublema
var.	Variasi/Varian